

Vieni viršūnės ieško kur aukščiau, o kiti – kur giliau

Šalies speleologų ekspedicija jėgas sėkmingai išbandė Kroatijoje – Lukina Jamos gelmėse

JULIUS LOZORAITAS

„LIETUVOS RYTO“ KORBESPONDENTAS

Paviršiuje apsvaigina kvapai

Liepos vidury iš Kroatijos grįžo Lietuvos speleologų grupė. Du speleologai ten pasiekė naują Lietuvos nusileidimo į gylį rekordą.

Labiausiai patyrę iš 12 ekspedicijos narių Aleksandras Daušas ir Tadas Navickas liepos 8 dieną nusileido į 1 tūkst. 350 m Lukina Jamos urve Velebito kalnų masyve.

Šis urvas laikomas vienu giliausių pasaulio vertikalių urvų ir siekia 1 tūkst. 392 metrus.

Ryškiausias pirmas įspūdis iškilus į paviršių po keliasdešimt ties valandų, praleistų giliai po žeme drėgmėje, tamsoje ir šaltyje, yra kvapai, – „Savaitgaliai“ pasakojo T.Navickas, – Žolės, eglynų aromatai užplūsta kaip banga. Ir taip buvo ne tik man, bet ir visiems ekspedicijos dalyviams, nes visą laiką leidžiantis į urvą ir kylant iš jo buvo juntamas tik tavo paties prakaito, kuris be persoto liejosi čiurkšlėmis, kvapas“.

„Vienos sunkiausių ir pavojingiausių nusileidimo maršruto atkarpų buvo 228 metrų gylio Monzuno šachta, prasidedanti ties „Viskio kiemu“ 325 metrų gilyje, ir kita dar statesnė 138 metrų gylio šachta, prasidedanti ties antruoju „byvaku“ (poilsio aikštele) beveik kilometro gilyje, – tęsė pasakojimą ekspedicijos vadovas Aidas Gudaitis, – Kai siūbuodamas leidiesi žemyn į juodą prarają spyruokluojančia virve, sujudinti akmenys lekia iš viršaus

skrosdami drėgną orą kaip reaktiviniai. Jeigu toks „bolidas“ paliestų speleologo kūną ar bent galūnę, padariniai būtų tragiški“.

Urvai – kaip viršūnės

Ligi šių metų Lukina Jama giliausių pasaulio urvų sąrašė užėmė garbingą dešimtąją vietą.

Iki tol giliausių pasaulyje buvo vadinamas Lamprechtzofeno urvas Austrijos Alpeose, netoli Zalcburgo (1632 m).

Šių metų sausio mėnesį Lamprechtzofeno urvą sensacingai nurungė Voronja (arba Kruberio) urvas Abchazijoje, kurio 1710 m gylį užregistravo Rusijos ir Ukrainos speleologai.

Tai nėra nuostabu: speleologai kasmet atranda po kelis tūkstančius naujų gilių urvų ir jau atrastuose – dar gilesnių plyšių bei tarpelių.

Speleologija – tai požeminių urvų tyrinėjimo mokslas ir nusileidimo į urvų gelmes sportas, tarsi atvirksčias alpinizmui. Voronjos urvą pavadinę „speleologijos Everestu“, Lukina Jama, paklūsusi lietuviams (1392 m), taip pat galime laikyti viena aukščiausių pasaulio speleologijos „viršūnių“.

Leidosi aštuonias paras

Lukina Jamos urvas yra vaizdingame Kroatijos Velebito kalnų masyve, apie 10 km nuo Adrijos jūros pakrantės.

Urvo anga yra 1438 m aukštyje ir palyginti lengvai pasiekiamabazinė speleologų stovykla įsikūrusi apie 4 km nuo jos, ir urvas pasiekiamas pėsčiomis.

Užtat leidžiantis reikėjo ir speleologų įgūdžių, ir specialios įrangos, ir aštuonių parų įtempto visų dešimties ekspedicijos narių tritiso.

Ekspedicijos į Lukina Jamos urvą branduolį sudarė Gudaičių dinastija. Tai – ekspedicijos vadovas, 28 metų urvų tyrinėtojas Aidas Gudaitis, jo žmona Irena Gudaitienė, jaunesnioji sesuo Eglė Gudaitytė ir šalies speleologijos veteranas, ilgametis kauniečių klubo „Gelmės“ vadovas Vytautas Gudaitis.

Ekspedicijoje dalyvavo ir antrojo Lietuvos speleologų klubo – Paņevėžio „Kristalo“ – nariai.

Nusileidimas prasidėjo liepos 4-osios ryte ir buvo baigtas liepos 12 dieną. A.Daukšo ir T.Navicko kelias į rekordinį gylį ir atgal į paviršių truko apie 80 valandų.

Sportą lemia ekonomika

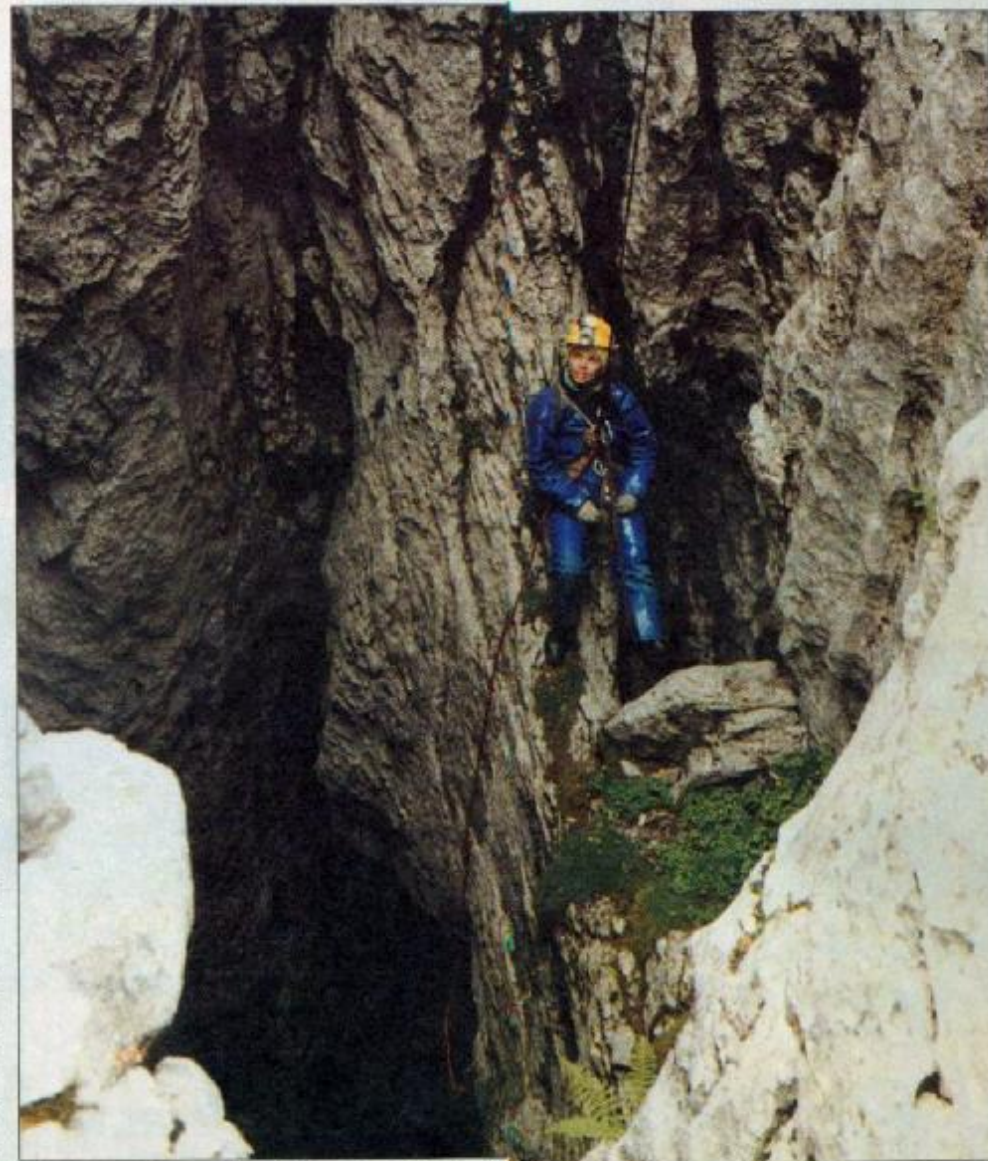
Nuo XX a. 8-ojo dešimtmečio vidurio lietuviai aktyviai dalyvavo SSRS speleologų ekspedicijose.

Savarankiški lietuvių speleologų gelmių šturmai prasidėjo dešimtajame dešimtmetyje, vadovaujant speleologams Erikui Laiconui ir V.Gudaičiui.

Buvo leidžiamasi ir į labai sudėtingus urvus su vadinamaisiais sifonais, t.y. vandens telkiniais, kuriuos tekdavo pranerti.

Lietuviškosios speleologijos pakilimas nutrūko 1991 m. po katastrofos, kurią patyrė bendra lietuvių ir katalonų ekspedicija, šturmavusi penktąjį pasaulio urvą Vičeslavą Pantiuchiną (1508 m gylis). Tuomet sudužo sraigtasparnis, gabenęs ekspediciją į kalnus, buvo sužeistų.

Nukelta | 6 p.

Lietuvių speleologų ekspedicijos Kroatijoje dalyvė E.Gudaitytė leidžiasi į vieną giliausių pasaulio urvų – Lukina Jamą.

Vieni viršūnės ieško kur aukščiau, o kiti – kur giliau

Atkelta iš 1 p.

Dar didesnis smūgis lietuvių speleologijai buvo šalį užgriuvusi ekonominė krizė. Speleologija – brangi veikla. Nutrūkus valdiškiems šio sporto finansavimo šaltiniams, praėjo nemažai laiko, kol žemių gelmių šturmuotojai Lietuvoje vėl atkuto.

Rekordas, kurį pasiekė mūsų speleologai šturmuodami Lukina Jamos urvą, roiškia ir šios prestižinės sporto šakos mūsų šalyje atgimimą, sugrįžimą į tarptautinius speleologų reitingus.

Ekspedicija galėjo žlugti

Buvo momentas, kai ekspedicija galėjo žlugti. Tai atsitiko tuomet, kai kroatų speleologai, kurie iš pradžių dalyvavo ekspedicijoje, netikėtai iš jos pasitraukė.

Anot A.Gudaičio ir T.Navicko, kroatai pasitraukė dėl nesutarimų su savo šalies speleologijos vadovybe.

Prieš gaudami leidimą šturmuoti Lukina Jamą, lietuvių speleologai laimėjo griežtą Kroatijos speleologijos organizacijų konkursą. Lietuvių ekspedicija yra antroji užsienio grupė (pirmoji buvo belgų), kuriai pavyko pasiekti Lukina Jamos dugną nuo to laiko, kai 1993 metais buvo įrengtas jos gylis.

Dėl kroatų pasitraukimo teko keisti visą nusileidimo grafiką. Mat speleologija – komandinis sportas, kur kiekvienas atlieka svarbų darbą, paruošdamas nusileidimo trasą kitiems komandos nariams.

Trijulę įveikė nuovargis

Iš pradžių buvo planuota, kad „dugną darys“ šešiese. Pasitraukus kroatams, buvo nutarta, kad į dugną leis Dainius Aviža, Aidas Gudaitis ir Nerijus Streimikis.

Jie ir bandė šturmuoti dugną, leidamiesi nuo 750 metrų atžy-mos ir nusileidę „ant galvų“ miegantiesiems Aleksandrui Daukšui, Tadiui Naviekui ir Irenai Gudaitienei. Jie išsėjosi ties 950 m atžy-ma.

Paėmę čia trūkstamos įrangos, jie toliau leidosi gilyn, bet ties 1200 m atžy-ma buvo priversti sustoti ir kilti atgal. Jų sugrįžimo priežastis – nuovargis ir besibaigiančios karbido atsargos lempose.

Tuomet dugno šurmą perėmė pailsėję A.Daukšas ir T.Navickas. Po aštuonių valandų ašinamo darbo jie pasiekė Lukina Jamos urvo dugną.

Jis neatrodė kažkuo ypatingas – tyro it iš Palangos paplūdimio smėlio krantas, nusileidžiantis nedidelio vandens telkinio po neaukštais molėtais skliautais link.

Pasizymėje čia rastoje „lankytojų knygoje“ (popieriaus lapas plastikiniame aplanke, pritvirtintas prie sienos), kurią paliko anketinės ekspedicijos, šiek tiek pažiovinę rūbus, pailsėję ir nusifotografavę, po poros valandų speleologai pradėjo kilti. Tado laikrodis tuomet rodė liepos 8-ąją.

Sliekams neliko laiko

Lukina Jama garsi dar ir tuo, kad čia maždaug kilometro gilyje randama unikalių organizmų, eg-

zistuojančių tik šiame urve.

T.Navickas ir A.Gudaitis pasakojo pastebėję vieną tokį blyškų gyvą piršto falangos dydžio „vėdarėlį“ ant urvo sienos. Tačiau sportinis dugno šturmo azartas neleido sustoti ir pasiimti unikalaus gyvūno, dėl ko abu speleologai, bai-

gę biologijos mokslus, dabar nuosirdžiai galisi.

Speleologai prisipažino, kad jiems dar nebuvo progos nei pasidžiaugti rekordu, nei dorai jį atšvesti. Nusileidę į Lukina Jamos dugną, jie tik galvojo, kaip teks ropštis į viršų.

Sunkiausia – sugrįžti

Speleologijos sporto romantika susijusi su nepaprastai sunkiu darbu ekstremalioomis ir dažnai pavojingomis sąlygomis. Aplinkybės – visiška tamsa ir drėgmė.

Temperatūra Lukina Jamos ur-

vo pradžiotje artima nuliui, nes orą šaldo susikaupęs sniegas ir ledynai.

Žemiau, kur sniegas nepasiekia, šiek tiek šilčiau – 4–5 laipsniai Celsijaus. Ant galvų nuolatos teka šalto vandens čurkšlės ir upeliai.

Speleologai vilki neperšlampamus kombinezonus, po jais – keletus medvilninius marškinėlius ir kitus drėgmę sugeriančius apatinius rūbus. Ant kūno – drėgmės nesugeriantys sintetinio audklo rūbai.

Drėgmė iš vidaus ir išorės, nežmoniškas karštis ir prakaitavimas, kai speleologas dirba, ir šaltis, kai sustoja pailsėti. Marškinėlius tenka grežti ir džiovinti tiesiog ant kūno.

Pagrindinė įranga – virvės, kurios gabenamos specialiais maišais ir tvirtinamos prie uolų. Tenka gabenti ir gražtus, tvirtinimo elementus, palapines, miegamuosius maišus, maistą, vandenį, karbidą žibintams ir dar daug dešimčių kilogramų visokios įrangos.

Virvių bendras ilgis gerokai didesnis nei urvo gylis, nes jos tvirtinamos specialiu būdu, kad nė vienoje vietoje nesitrintų į uolą.

Kai virvę tenka gabenti į viršų, ji būna įmirkusi ir kiekvieno maišo, kuriame telpa 100 m virvės, svoris gerokai viršija 20 kilogramų.

Be to, grįžtanti tenka gabenti į paviršų ir visas žmogiškosios veiklos urve atliekas – tokie speleologinės etikos dėsniai.

Speleologai vilnietis T.Navickas ir panevėžietis A.Daukšas, regis, vėsiškai nesidžiaugia pasiekę Lukina Jamos urvo dugną: po trumpo poilsio jų laukia sekinantis kilimas paviršiaus link. Už jų nugaros – raudona „svečių knyga“, kurioje pasizymi visos dugną pasiekusios ekspedicijos.